

csányi endre: baudelaire élete és költészete

LES FLEURS DU MAL

Véron verskötetete, amely szintén *Les Limbes* címen jelenik meg, anynyira elkieseríti az újat akaró költőt, hogy mint költő teljesen visszavonul a nyilvánosságtól és Poë tanulmányozásának, fordításának adja magát. Már 1846 óta figyelemmel kísérte Edgar Poë novelláinak a francia folyóiratokban megjelenő fordításait. Hiszi Poë-val való lelki rokonságát, és élete céljául tűzi ki a francia olvasóközönséggel való megismertetését. Lemond legnagyobb élvezetéről, a bolyongásról, hogy minden idejét a Poë-fordításoknak szentelje. Baudelaire érdeme az, hogy Poë még ma is egyik legelterjedtebb angol író Franciaországban. A fordításokon kívül két hosszabb ismertetést írt Poë-ről, akinek a művészete új irodalmi elemeket vált ki szelleméből. 1855-ben régi aktivitása, mely három évig szünetelt, visszatér, és a *Pays* című lapban szenzációs cikkeket ad közre Ingres-ről, műtörténeti nézeteit feltárva.

Ezeknek az értékes tanulmányoknak tulajdoníthatjuk, hogy a *Revue des Deux-Mondes*, amely eddig tradíciójához híven csakis beérkezett költők műveit közölte, mutatóban nyilvánosságra hozza a sajtó alá rendezett *Fleurs du Mal*ból a következő tizennyolc költeményt: *Au lecteur; Réversibilité; Le tonneau de la Haine; Confession; L'Aube spirituelle; La Volupté; Voyage à Cythère; A la belle aux cheveux d'or; L'invitation au voyage; Maesta et Errabunda; La Cloche; L'Ennemi; La vie antérieure; Le Spleen; Remords posthume; Guignon; La Béatrice; L'Amour et la Crâne*.

E választék a *Fleurs du Mal*ból gondolatainak merészségével, tárgyainak szokatlanságával a hivatalos kritika részéről olyan mélységes hallgatást (Louis Gondall támadó cikke kivételével a *Figaro* 1855. nov. 4-i számában), a kisebb lapok részéről pedig olyan botrányos és még a költő magánéletét sem kímélő támadásokat eredményezett, hogy a kiadók legélelmesebbike, Michel Lévy a legkecsegtetőbb ajánlatokkal kereste fel azt a költőt, aki a *Les Limbes*-bel hiába házalt a kiadóknál.

De Baudelaire választása egy megértő és új művészetét értékelni tudó baráttra esett. Poulet-Malassis, aki atyja halála után átvette alenconi nyomdájuk vezetését, avval a szép tervvel foglalkozott, hogy kiadja párizsi barátai közül azok műveit, akikhez ízlésénél és hajlamainál fogva a legközelebb állt. Théodore de Banville-nek *Odes funambulesques*-je után Baudelaire, *Fleurs du Mal*ja került sorra 1857-ben.

E könyvnek a közvéleményben olyan élénk visszhangja támadt, hogy a bíróság, amely a sajtó szigorú ellenőrzése miatt való közelégedetlen-

seget az erkölcsök védelmével akarta ellensúlyozni, a könyvet betiltotta és a kiadók és szerző ellen a hivatalos eljárást megindította. Ebben az időben csak kevesen mertek a *Fleurs du Mal* mellett írni. Baudelaire a független kritika néhány elismerő cikkét, melyek a szerkesztők féltékenysége miatt nem jelenhettek meg mind, emlékiratban terjesztette bírái elé. Védőjének hatalmas beszéde, melyben a titkos Bérangert is fölhozza védelmére, az ő rövid, de méltóságteljes védekezése, emlékirata ellenére a közerkölcs ellen elkövetett vétségért háromszáz frank pénzbüntetésre és a *Fleurs du Mal* következő költeményeinek a bevonására ítélik: *Les bijoux*, *Les métamorphoses du Vampire*; *Lesbos*; *Femmes damnées*; *La Léthé*; *A celle qui est trop gaie*.

Baudelaire-t ebben a pörben a legfájdalmasabban az érintette, hogy a császári ügyész a szemére vetette „realizmusát”. Ha elolvassuk azt a részletet, amelyben Théophile Gautier a Baudelaire összes műveihez írott bevezetésben annak költészeti teóriáit ismerteti, nem csodálkozhatunk a költő elkeseredésén: „Így a költészet alapelve, egyszerűen és röviden, az emberi törekvés egy felsőrendű szépség felé és ezen elv egy oly enthusiasmusban, a lélek oly fölemelkedésében nyilatkozik meg, mely teljesen független a szenvedélytől, amely a szív részegsége és a valóságtól, mely az ész tápláléka. Mert a szenvedély természetesen valami, sőt nagyon is természetesen ahhoz, hogy a tiszta szépség birodalmába ne vinne bele egy sértő, elütő hangot; nagyon is megszokott és heves ahhoz, hogy meg ne bántaná a tiszta vágyakat, a bájos Melancholiákat és nemes Reménytelenségeket a költészet természetfölötti régióiban.”

Ha viszont kételkednénk költészetének őszinteségében azon elmélete után, melyet csak a *Fleurs du Mal* védelméért állított fel, ti. hogy a költő, akinek jó színészhez hasonlóan mindent át kell tudni élni, nem vonható felelősségre e képzelődésekért — álljon előttünk gyámjához, Ancelle-hez írt leveléből a következő vallomás: „Kell-e mondanom Önnek, aki éppúgy nem vette ki, mint a többiek, hogy ebbe a vészes könyvbe adtam minden gondolatomat, egész hitvallásomat (átöltöztetve), összes gyűlöletemet? Igaz, hogy az ellenkezőjét fogom írni, hogy esküdni fogok, hogy ez a könyv tiszta művészet, majmoskodás és komédia; és hazudni fogok, mintha csak olvasnám!”

A közönség a bíróság ítéletére még fokozottabb érdeklődéssel felelt, mert már az elítélt könyv címe is hüen karakterizálta tendenciáját és szándékait, a modern ifjúság forrongásainak és melankóliájának a megfestését.

Ezt a címet mégsem Baudelaire, hanem Hipolyte Babou találta meg egy irodalmi tanácskozáson, amelyet e tárgyban Baudelaire barátai a Lemblin kávéházban tartottak.

Bár az egyes versek minden egység előzetes terve nélkül íródtak, mégis teljesen beleillenek az a posteriori cím alá. Ugyancsak utólagos a könyvnek öt részre való felosztása: *Spleen et Idéal*; *Le Vin*; *Fleurs du Mal*; *Révolte*; *La Mort*. Ezen utólagos és mégis tökéletes architektúra azt bizonyítja, hogy a benne kifejezett érzések az ő saját érzései és hogy mindegyik részecskéjében hasonlít önmagához.

Eltérően az eddigi irányoktól, a klasszicizmustól, a romanticizmustól

és a realizmustól, a költészet terrénumát nem az életben, hanem a lélekben keresi. Mint a metafizika, a Gondolat birodalmában, az Eszme, a Képzelet, az Álom országaiba visz át bennünket. Elhagyva az életnek érzékeink által határolt talaját, a környező titokzatosságokat akarja megismertetni. A klasszicizmus egy meglévő társadalom eszményeit, törekvéseit, viszonyait fejezte ki. A realizmus arra szorítkozik, hogy az embereket, állatokat és dolgokat úgy adja elénk, mint amilyenek, de különösen rútságokkal. A *Fleurs du Mal* az Ismeretlen borzongását akarja fölébreszteni bennünk, megtalálva azoknak a rejtett erőknek az eredetét, amelyek az életet irányítják. De különösen arra törekszik a *Fleurs du Mal* költője, hogy a szenvedély és átöröklés befolyását minél félelmetesebben elemezze!

A tudaton túl behatol az öntudatlanságba, a tudat küszöbe alá és fölé. A természetben nem hiú díszletet lát, hanem az alkotást. A természetben templom, amely telve van az Alkotó által adott és általunk csak félig-meddig megértett szimbólumokkal. Föltárja azokat a finom hasonlóságokat, megegyezéseket, amelyek az emberi életet, az állat- és növényvilágot a világegyetemben egyesítik. Teljesen elmerül a szépség szemléletében és kerül minden olyan kérdést, amely a képzeletet és érzelmeket zavarná. A józan ész ellenvetéseit nem hallgatja meg, és bár szigorú logikus a technikájában, az igazsághoz megérzésekkel és érzése őszinteségének folytonos ellenőrzése által jut el.

Abból az a priori ítéletből kiindulva, hogy a kísértések a velünk született romlottságnál fogva előnyben vannak akaratumkkal szemben, a küzdelmet előre eldönti, és így meghatározza pszichológiai módszerét. Az ellentétek igazságának állandó érzése által, bár az ábrázolási lehetőségek korlátlanágát hirdeti, egész világszemlélete a dualizmust mutatja.

„E könyvben benne van a modern lélek minden idegessége, ellentmondása és bűne.”

Amidőn egy szeretkezés részleteit tárja föl, nem egy esetet, hanem a szeretés módját, fokát és amikor a szerelmet énekli, nem a saját szerelmét, hanem a szerelmet énekli. A buzgó katolikus Sátán litániáit zengi. Nem az a hideg irónia ez, mint Théophile Gautier véli a már említett híres bevezetésében. Egy igaz ügy megtagadásának perverz gyönyörűsége az, amelyből a Múzsája merít. Az élvezetek hajszólója mindig a halált sóvárogja: „Lavina, akarsz-e magaddal vinni zuhanásodban?”

Az unalom szörnyetegének, „ce monstre délicat”-nak az elképzeltje a csillagatlan éjszakát sóvárogja:

De a sötétség maga a sátrak
Hol kiszökellve szemeimből ezerszámra élnek
Ismerős arcú, eltűnt lények.

A magasabb, az önmagáért való, az éteri szép keresője a giliszták, a viperák, a rothadás alsó rétegeit járja. A szigorú elemző megismerése, ki minden részletben az alapelvet kutatja, miszticizmusától van átitatva. A civilizáció ellensége gyűlöli a természetet és a szenvedély legyőzöttje olyan esztétikát hirdet, amely kiküszöböli a szenvedélyt. A forma klaszszikusa új mondanivalókkal.